Doorbraaksector

Het „terugdringen van de rol van kernwapens" is een reeds lang gekoesterde doelstelling van opeenvolgende Nederlandse regeringen en het lijkt erop dat de realisatie ervan binnen handbereik begint te komen.
De discussie over de dubbele nul-optie is immers allang geen nieuws meer; het wachten is nog slechts op de formele afronding en tenuitvoerlegging van de overeenkomst. Zelfs over de driedubbele nuloptie, waarbij het in de bedoeling ligt dat dan gevechtsveldwapens zullen worden ontmanteld, wordt aanzienlijk positiever gesproken dan enkele jaren geleden voor mogelijk werd gehouden.

Europa is weliswaar nog lang niet kernwapenvrij en de afschrikkingsstrategie van de NAVO berust nog immer op de bekende trits *conventionele gevechtskracht, nucleaire gevechtsveld-* en *strategisch-nucleaire wapensystemen,* maar toch is er sprake geweest van een duidelijke, zij het geleidelijke, verandering. Geen verandering van de formele strategische conceptie, evenmin een verandering in de onderliggende filosofie; ook niet in de voorhanden wapensystemen. Nee, daarin niet; de verandering was gelegen in de ethische perceptie van het grote publiek (daarbij inbegrepen politici en militairen) over de problematiek van oorlog en vrede, over zaken als veiligheid en afschrikking.

Al geruime tijd hebben wij, in ons militaire denken, geleerd kernwapens niet langer te beschouwen als een vervanging van conventionele gevechtskracht maar als wapensystemen met een bij uitstek politieke betekenis.
Dat is niet altijd zo geweest. Het niveau van de in 1952 te Lissabon zo ferm overeengekomen conventionele sterkte van 90 divisies werd immers nooit gehaald en kernwapens (en met name de gevechtsveldwapens) werden al snel beschouwd als een goedkoop equivalent hiervoor, waarvan de kosten bovendien nog voor rekening van een ander kwamen. Dat betekende dat zelfs nog in de jaren '60 bij nagenoeg alle oefeningen een kernwapenvuurplan werd ontwikkeld dat, indien nodig en uiteraard na verkregen politieke instemming, werd uitgevoerd met als doel de plaatselijke krachtsverhoudingen te verbeteren en zodoende het gevecht te beslissen. De ouderen onder ons herinneren zich ongetwijfeld ook nog dat in die tijd het traditionele einde van een FTX werd ingeluid met de inzet van een (dummy)-kernwapen. Deze gedachtengang was overigens niet iets specifieks voor de militaire cultuur; soortgelijke opvattingen vond men terug bij allen die zich beroepshalve bezighielden met defensievraagstukken. Het besef dat kernwapens — en met name de gevechtsveldwapens — van een andere orde waren is slechts langzaam gegroeid.

De opvattingen hierover zijn verder geëvolueerd en thans lijkt het erop, althans afgaande op de openbare discussie in de media — en daarvan zeker niet de minste — dat bij het grote publiek, maar ook bij sommige politici en opiniemakers, de gedachte heeft postgevat dat kernwapens exclusief zouden zijn bedoeld voor het handhaven van de afschrikking. En zou die afschrikking onverhoopt toch falen . . . ; de fase daarna lijkt als het ware te worden verdrongen. Men lijkt bereid zich zorgen te maken over het in stand houden van een geloofwaardige afschrikking en de handhaving van evenwichtige krachtsverhoudingen; de opvattingen daarover zijn overigens zeker niet eensluidend. Maar slechts weinigen (uiteraard met uitzondering

van hen die daarmee beroepsmatig bezig zijn) zijn mentaal bereid na te denken over het metterdaad voeren van het defensief, laat staan over de inzet van een kernwapen daarbij. Dat is overigens zeer begrijpelijk, want het voeren van een defensief in een dichtbevolkt gebied als West-Europa is — op zijn zachtst gezegd — geen opwekkende gedachte en zeker geen populair onderwerp.

Het probleem van dit alles is dat afschrikking en de bereidheid tot het metterdaad voeren van een defensief elkaar onverbrekelijk beïnvloeden. Dat betekent dat, als er sprake zou zijn van een afnemende bereidheid, of indien zelfs het Warschau-Pact maar zou menen een dergelijke afneming waar te nemen, dan de kans op een gewapende agressie toeneemt; en dat betekent dan weer een stap dichter bij de fase die wij eigenlijk hadden willen voorkomen. De samenhang tussen afschrikking en verdediging is derhalve ook een paradox en dat maakt de publieke discussie zo ingewikkeld en moeizaam.

Er zijn redenen om aan te nemen dat de Sovjet-Unie onze bereidheid om nucleaire gevechtsveldwapens in te zetten thans niet meer zo hoog inschat. Men zou dat kunnen afleiden uit de hernieuwde aandacht in het Sovjetrussische operationele denken voor het onderwerp doorbraaksector. Hieronder wordt in het algemeen verstaan een overweldigende concentratie van (conventionele) middelen in een geografisch beperkt gebied met als doel het doorbreken van een vijandelijke verdediging teneinde een volgend aanvallend echelon in staat te stellen in de diepte door te stoten. In het artikel van Ikol Mulder in dit nummer komt deze tactiek uitgebreid ter sprake.

Waarom het op deze plaats echter gaat is het volgende. Het Sovjetrussische tactische denken over het gebruik van een doorbraaksector is geen nieuwe tactische vondst; integendeel, er zijn vele voorbeelden uit de Tweede Wereldoorlog waarbij die wijze van optreden met succes werd toegepast. Als gevolg echter van het „optreden onder dreiging van kernwapens" waartoe de Sovjet-Unie in de periode daarna was gedwongen, was het risico van een dergelijke troepenconcentratie op een relatief klein gebied te groot. Die concentratie zou dan immers een lonend kernwapendoel vormen en derhalve werd de beproefde en succesvolle tactiek van de doorbraaksector voorshands in de ijskast gezet. Het feit echter dat de Russen deze tactiek weer volop bespreken in hun vakliteratuur en intensief schijnen te beoefenen, betekent niet alleen maar een militair-tactisch probleem dat om een oplossing en een tactische aanpassing onzerzijds vraagt; dat probleem is waarschijnlijk — zij het met de nodige inspanningen op velerlei gebied — wel oplosbaar.
Het betekent echter ook dat de Russen onze bereidheid gevechtsveldwapens in te zetten kennelijk zo laag inschatten, dat zij het risico van een daartoe noodzakelijke concentratie van middelen, weliswaar tijdelijk en plaatselijk, weer acceptabel achten. En, nog eens anders gezegd, die toegenomen Sovjetrussische belangstelling voor de doorbraaksector is indicatief voor de waarde van onze afschrikking. Zij is als het ware een spiegel; als het maar geen lachspiegel wordt.